

Fikk ikke kjempe mot nazistene

Forfulgt, overvåket,

*Jeg har aldri vært i Sovjetunionen
etter andre verdenskrig. Jeg turte rett og slett ikke.
Mitt oppdrag som russisk agent var en fiasko,
og russerne henrettet jo sine egne.
Hvorfør skulle jeg – en norsk motstandsmann
i russisk tjeneste – bli behandlet noe annerledes?*

Tekst: OLA BLYUM – Foto: JOHN PETTER REINERTSEN

IEN MURSTEINSRØD blokk utenfor Skien bor en stillferdig mann. Hans pokeransikt viser sjelden dype følelser. De få furene som antyder hans alder gir ham et sfinksaktig uttrykk. Det er første gang at den tidligere sjømannen Arne Lund (84), fra Hasselvik i Sør-Trøndelag, forteller sin dramatiske livshistorie.

Han vil ikke bli omtalt som en eventyrer. Hans innholdsrike liv blir derfor ikke malt ut med bred pensel. Lund bare skisserer.

Arne Lund opplevde de verste sider av den kalde krigen både før, under og etter den tyske okkupasjonen. Han ble forfulgt, overvåket, forrådt, fengslet, landsforvist og arbeidsløs av politiske grunner.

Året 1943 sitter som spikret i minnet. Han var militær leder for den venstreside-kale motstandsbevegelsen i Trondheim. De hadde bygget opp en sterk kamporganisasjon og trodde den norske eksilledelsen i Stockholm ville hjelpe dem med våpen. De fikk blankt nei. Den norske eksilledelsen ville ikke hjelpe kommunister og væpne «de røde gardes».

Russerne rekrutterte ham i stedet. Lund og to andre nordmenn ble etterretningsagenter. De fikk et radiokurs, før de ble sendt i tjeneste til Norge. De kom aldri så langt. På grensen ble de angitt til det svenske overvåkningspolitiet av en svensk nazist. Utrolig nok arbeidet denne angiveren både for tysk etterretning og den norske kommunistjegeren Asbjørn Bryhn.

Arne Lunds engasjement for kommunismens sak finnes ikke lenger. Det forsvant flere år før Sovjetunionen. Skuffelsen over utviklingen i det tidligere ideallandet har vært vond å svelge.

TYSK TERRORORGANISASJON
Som sekstenåring ble Arne Lund kastet ut i en beinhard virkelighet, da han mønstret på sin første båt. Dette var i de harde 30-årene hvor massearbeidsledigheten ga kommunismen godt fotfeste. Rundt om på kneiene i europeiske havner vekslet praten naturlig mellom frodige sjømannshistorier og teoretiske debatter om marxismen. Militante tyske kommunister var spesielt aktive og Arne Lund fikk mange venner blant disse.

I januar 1940 fikk han for første gang oppleve den vestlige overvåkningstjenesten. To sivile politimenn i Frankrike oppsøkte og arresterte ham. De anklaget han for å tilhøre en tysk terrororganisasjon. Da de ransaket ham, var det eneste «mystiske» de fant, ei bok om det tyske kommunistpartiets historie.

De viste ham en rekke bilder av tyske kommunister og ba Lund peke ut kjent folk. Han så mange han kjente, men holdt kjeft. Til sin store overraskelse viste de ham også et bilde av ham selv. Det var en kopi av bildet i sjømannspasset hans fra

Belgia. Da skjønte han for alvor hvor omfattende den vestlige overvåkingen av kommunister var. Viktigheten av en eventuell konspirasjon skulle bli en viktig lærdom i årene som fulgte.

Knut Løfsnes.

- Vi anga våre egne

Arne Lund og de to andre ble angitt av tjenestemenn ved Den norske legasjonen i Stockholm. Tilgi meg derfor at jeg ennå - femti år etter - ikke bare blir opprørt, men også forvilet, når jeg vet vi også anga våre egne.

Pensjonert advokat Knut Løfsnes på Kolsås, opprinnelig fra Namsos, er ikke i tvil om hva som skjedde da Arne Lund ble nektet våpen i 1943. Det var Løfsnes som bragte Lunds forespørsel videre til den militære ledelsen.

Løfsnes var under krigen tilknyttet etterretningsavdelingen i Forsvarets Overkommando som distriktsspesialist for området mellom Røros og Bodø.

– Jeg kjente ikke Arne fra før, men la frem saken på et av våre jevnliges stabsmøter. Jeg glemmer aldri major Ørnulf Dahl som ledet møtene. Vanligvis var han en behersket mann, men nå ble han svært opprørt. Det kom overhodet ikke på å gi noen som helst form for støtte til slike folk. Det skulle bare mangle, sa majoren, at vi skulle begynne å tillate oppbyggingen av «røde gardes» som kunne overta makten når freden kom i Norge.

– Jeg måtte dessverre fortelle Arne at det ikke var hjelp å få. Senere hørt jeg at Lund og de to andre var blitt arrestert etter anmodning av tjenestemenn fra den norske legasjonen.

FORLISTE

Lund satt arrestert i ti dager, og ble deretter utvist. Han kom seg videre til Antwerpen i Belgia. Igjen ble han arrestert og utvist. Lund bestemte seg da for å sette kursen mot Norge og fikk reisefølge av sin kone Lisbeth. Hun var en tysk kommunist i eksil i Antwerpen og ville være i livsfare om hun ble utvist til Nazi-Tyskland.

Den 25. januar 1940 gikk de ombord i skipet Beritz. Deres lykke ble kortvarig. Den samme natta laget en mine et gap i båtsiden. Skipet var synkeferdig i løpet av få minutter. Det var ikke tid til å sjøsette nok livbåter.

Arne Lund og Lisbeth hoppet fra skipet sammen. De mistet kontakten. I alt døde 34 personer, deriblant hans kjære Lisbeth.

Selv kjempet han seg ombord i en livbåt sammen med 18 mann. Temperaturen i vannet lå rundt null, men i lufta var det verre. En frisk bris blåste 10–12 kuldegrader inn i marginen på de søkkvåte sjøfolkene. Stivfrosset ble de to timer etter reddet av en passerende båt.

NASJONALGARDEN

I Norge og Trondheim ble Arne Lund involvert i motstandskampen. Ikke-angreps avtalen mellom Tyskland og Sovjetunionen skapte atskillig forvirring blant norske kommunister. Etter at denne sprakk med den tyske angrepet på Sovjetunionen sommeren 1941, begynte kommunistene og radikale arbeiderpartifolk forberedelse til væpnet kamp. I 1942 var det etablert et nett av hemmelige celler med tilsammen 200 mann mellom Røros til Rørvik.

Angiveren Henry Oliver Rinnan hadde allerede i september 1941 rullet opp store deler av den venstreside motstandsbevegelsen. Dette var en kraftig vekker for Trondheim-kommunistene. Gradvis bygget de opp en ny organisasjon med folk fra hele den politiske venstreside. Den kalte seg Nasjonalgarden. Arne Johansen ble politisk leder, Henry Thingstad, organisatorisk leder og Arne Lund, militær leder. Lund gikk under dekknavnet «Rudolf Bjordal». Den kommunistiske motstandsbevegelsen rekrutterte fra arbeiderretten, avholdsorganisasjonene og de venstreside radikale ungdomsorganisasjonene.

Ennå var motstandsbevegelsen svak. Rinnan-banden og tyskerne holdt Trondheim i et jerngrep.

FRYKTET «RØDE GARDER»

I januar 1943 var tiden inne for å trappe opp aktiviteten. De trengte våpenhjelp. I første omgang ønsket de instruktører, senere våpenslipp. Arne Lund dro over til Sverige. Han tok kontakt med den norske legasjonen i Stockholm og presenterte kamporganisasjonen – Nasjonalgarden.

Til Lunds store overraskelse ble han

nektet våpenhjelp. De norske eksil-lederne ved den norske legasjonen i Stockholm ville ikke væpne norske kommunister. Arne Lund husker ennå godt hvordan han reagerte: – En fryktelig skuffelse og makteløshet la seg over meg. Riktignok hadde vi ikke fått noe forhåndsløfte om våpen, men vi trodde vi ville bli tatt i mot med åpne armer. Vi kjempet jo for samme sak! I ettertid skjønner jeg at vi var forferdelig blåøye.

Etter avslaget vandret en frustrert Arne Lund rundt om i Stockholms gater. Han ønsket å delta i frigjøringskampen, men alle dører var stengte. Rett etter fikk han et nytt sjokk. Tyskerne og Rinnan hadde satt i gang massearrestasjoner av kommunister, og blant de arresterte var hans gode venn Henry Thingstad.

VERVET AV RUSSENE

I april 1943 fikk han en ny sjanse til å delta i motstandsarbeidet. Gjennom en av de sentrale kommunistene i Stockholm, som hadde kontakt med det russiske konsulatet, ble Lund sammen med Spania-kjemperen Arthur Folden og stortingsmann Ole B. Garberg, vervet som russiske agenter (Garberg hadde vært vararepresentant på Stortinget for statsminister Johan Nygaardsvold). De skulle ta med